

Kontrollkäik SA-sse Narva-Jõesuu Hooldekodu

(1) Õiguskantsleri nõunikud kontrollisid 02.12.2014 etteteatamata ja 08.12.2014 etteteatatult SA-s Narva-Jõesuu Hooldekodu ööpäevaringse erihooldusteenuse osutamist.

SA Narva-Jõesuu Hooldekodu (edaspidi *hooldekodu*), mis asub aadressil Metsa 5, Narva-Jõesuu, osutab ööpäevaringset erihooldusteenust 40 inimesele: 30 kohta on psüühikahäirega isikutele ja 10 kohta sügava liitpuudega isikutele. Psüühikahäiretega kliendid ja sügava liitpuudega kliendid elavad eraldi osakondades.

Viimati külastas õiguskantsler [SA-d Narva Jõesuu Hooldekodu 2010. aastal](#).

(2) Õiguskantsler kontrollis, täites ühtlasi piinamise ning muu julma, ebainimliku või inimväärikust alandava kohtlemise ja karistamise vastase konventsiooni fakultatiivse protokollis artiklis 3 sätestatud riigi ennetusametuse funktsiooni, kas hooldekodus on tagatud ööpäevaringset erihooldusteenust saavate isikute põhiõigused ja -vabadused.

(3) Kontrollkäigu kestel külastasid õiguskantsleri nõunikud ööpäevaringse erihooldusteenuse ruume, vestlesid asutuse juhi, tegevusjuhendaja ja klientidega. Õiguskantsleri nõunikud pöörasid kõrgendatud tähelepanu ööpäevaringsel erihooldusteenusel turvalise keskkonna ja inimväärikate elamistingimuste tagamisele ning klientide vabaduspõhiõiguse piiramisele.

Vestlusest klientidega selgus, et üldiselt neil probleeme hooldekodus pole. Neil on piisavalt tegevust, nad saavad iga päev õues käia ning söögiga oldi rahul. Mõni küsitletutest kurtis, et on kaaskliente, kes karjuvad aeg-ajalt ja see segab. Mitmed kliendid selgitasid, et teatud kliente olid töötajad pannud kinni ruumi, milles hoitakse asju. Klientide hinnangul olid need vahejuhtumid leidnud aset hiljuti (viimaste kuude jooksul).

(4) Õiguskantsleri seisukoht

Esmalt soovib õiguskantsler tunnustada hooldekodu klientidele loodud väga heade vaba aja veetmise võimaluste ja töösarnaste ning arendavate tegevuste pakkumise eest. Vastavalt klientide oskustele ja vajadustele on leitud kõigile võimalus osaleda päevakeskuse töös. Klientidele tegevuse pakkumist ja nende oskuste arendamist peetakse hooldekodus väga oluliseks. Oli näha, et tegevusjuhendajad suhtuvad oma töösse innovaatseliselt ja pühendumusega.

Kontrollkäigu tulemusel tuvastas õiguskantsler hooldekodus järgnevad probleemid:

- tekkis kahtlus, et psüühikahäiretega isikute osakonnas võidi piirata alusetult klientide vabadust (p 4.1);
- hooldekodus esines probleeme ravimite käitlemisega (p 4.2).

(4.1) Väidetav vabaduse piiramine

Ringkäigul hooldekodus selgus, et psüühikahäiretega isikute osakonnas oli ruum, mille sai väljastpoolt võtmega sulgeda, kuid puudus võimalus seda seestpoolt avada. Personali selgituste kohaselt kasutati ruumi asjade ladustamise kohana. Asutuse juht märkis, et varem oli hooldekodus eraldusruum olnud ning kõnealune ruum oli samuti algselt mõeldud eraldusruumiks. Kuna aga osakonnas pole vajadust eraldusruumi järele, siis ei sisustatud ruumi eraldusruumi nõuetele vastavalt ega kasutata selleks otstarbeks. Ka selgitas asutuse

juht, et erakorraliste juhtumite puhul kutsutakse kiirabi, mis tulevat ruttu. Vestlustest mitme kliendiga selgus aga, et kõnealusesse laoruumi on osakonna töötajad teatud kliente kinni pannud. Klientide lukustamised laoruumi olevat toimunud viimaste kuude jooksul, mil hooldekodus eraldusruumi enam väidetavalt ei olnud.

Kontrollkäigu järgselt selgitas asutuse juht, et kõnealune ruum on kasutusel viimased kaks aastat laoruumina. Juhi sõnul pole laoruumis olevate asjade tõttu kellegi sinna paigutamiseks piisavalt ruumi. Juht olevat vestelnud hiljem ka ise klientidega, keda intervjueriti, ning keegi neist ei kinnitanud talle, et seda ruumi oleks kasutatud lähiajal isolaatorina. Asutuse juht ütles, et kindlasti oleks kliendid pöördunud tema poole kohe, kui selline juhtum oleks aset leidnud. Asutuse juhi hinnangul tuleb arvestada, et haigusest tingituna ei suuda paljud kliendid tajuda aja kulgu adekvaatselt ning juhtumid, mis leidsid aset mitu aastat tagasi, võivad neile tunduda nagu eile toimunud. Veel selgitas asutuse juht, et laoruumiuks on väljapoole avanev ning valmistatud pabermassist, seega ei sobiks see oma konstruktsioonilt kuidagi isolaatori ukseks. Asutuse juht teatas, et nüüdseks on osakonna koridori paigaldatud ka salvestav valvekaamera, mis tagab võimaluse kontrollida edaspidi selle ruumi vaid sihipärast kasutamist. Kokkuvõtvalt leidis asutuse juht, et klientide vabadust pole hooldekodus piiratud.

[Eesti Vabariigi põhiseaduse](#) (edaspidi PS) § 20 järgi on igäühel õigus vabadusele, mille võib seaduse alusel võtta ainult PS § 20 lg 2 sätestatud juhtudel. Üheks neist juhtudest on vaimuhaige kinnipidamine, kui ta on endale või teistele ohtlik.

[Sotsiaalhoolekande seaduse](#) (edaspidi SHS) § 20¹ lg 1 p 2 järgi võib õigust vabalt liikuda piirata isikutel, kes saavad ööpäevaringset erihooldusteenust, kui see on vajalik nimetatud isiku või teiste isikute õiguste ja vabaduste kaitseks. SHS § 20² lg 1 järgi võib ööpäevaringse erihooldusteenuse osutaja kasutada isiku suhtes, kes ei ole ööpäevaringset erihooldusteenust saama paigutatud kohtumäärusega, liikumisvabaduse piiranguna ainult eraldamist. Sama sätte lg 2 järgi loetakse eraldamiseks isiku paigutamist eraldusruumi, mis vastab ministri [määrusega](#) kehtestatud nõuetele.¹ SHS § 20² lg 4 järgi võib eraldamist kasutada ööpäevaringset erihooldusteenust saava isiku suhtes ainult juhul, kui

- 1) on isikust tulenev otsene oht isiku enda või teise isiku elule, kehalisele puutumatusse või füüsilisele vabadusele,
- 2) kui isiku suusõnaline rahustamine või muude teenuse osutajale teadaolevate konkreetse isiku kohta arsti poolt märgitud meetmete kasutamine ei ole osutunud küllaldaseks ja
- 3) arst ei ole teenuse osutajale teadaolevalt eraldamise kasutamist konkreetse isiku suhtes välistanud.

Eeltoodust tuleneb, et erihooldekodus võib tekkida vajadus isiku vabaduse piiramiseks isiku eraldusruumi paigutamise läbi. Seda võib aga teha ainult seaduses sätestatud eeltingimuste olemasolul ning ainult selleks otstarbeks mõeldud eraldusruumi kasutades. Seejuures tuleb

¹ Sotsiaalministri 30.06.2009 määruse nr 58 „Tervisekaitsenõuded erihoolekandeteenustele ja eraldusruumile” § 7 lõike 1 järgi peab eraldusruum olema turvaline, ohutu, valgustatud, nõuetekohase temperatuuri ja sobiva sisustusega, mis ei võimalda tekitada vigastusi. Piinamise ja ebainimliku või alandava kohtlemise või karistamise tõkestamise Euroopa komitee (CPT) standarditest tuleneb, et ohjeldamiseks kasutatav ruum peab olema spetsiaalselt selleks otstarbeks loodud ning turvaline. Ruum peab olema nõuetekohase valgustuse ja küttega ning pakkuma patsiendile rahustavat keskkonda. (p 48) Standardid kättesaadavad aadressil: <http://www.cpt.coe.int/en/documents/eng-standards.pdf>.

eraldamine nõuetekohaselt dokumenteerida. Kuna laoruum ei vastanud eraldusruumi nõuetele, puudus hooldekodu töötajatel alus kliente sinna lukustada.²

Õiguskantsleri nõunikud juhtisid kontrollkäigu järgselt hooldekodu juhataja tähelepanu võimalikule klientide laoruumi lukustamisele. Hooldekodu juhataja korraldusel vahetati laoruumi ukse lukk uue luku vastu, mida saab avada ka seestpoolt, kõrvaldades nii ohu klientide vabaduspõhiõiguse alusetule piiramisele. Õiguskantsleri nõunikud kontrollisid 08.12.2014 hooldekodu ning tuvastasid, et oht klientide vabaduspõhiõiguse piiramisele laoruumi lukustamise näol oli luku vahetamisega kõrvaldatud.

Seetõttu soovitab õiguskantsler SA-I Narva-Jõesuu Hooldekodu edaspidi

- **kontrollida süstemaatiliselt ja tõhusalt, et hooldekodus ei leia aset klientide vabaduspõhiõiguse alusetut piiramist;**
- **tagada, et vajaduse ilmnemisel toimuksid kõik kliendi eraldamised üksnes nõuetele vastavas eraldusruumis;**
- **tõsta hooldekodu töötajate teadlikkust klientide vabaduspõhiõiguste piiramise lubatavuse osas.**

(4.2) Ravimite käitlemine

Kontrollimisel selgus, et hooldekodu meditsiiniõde, kes väljastab ravimid kõigile hooldekodu elanikele (üle 100 inimese), ei pea igapäevaselt arvestust hooldekodu osakondadesse väljastatavate ravimite üle. Peale selle, et igapäevaselt ei fikseeritud milliseid ravimeid isikutele manustamiseks osakondadele üle anti, puudus selge ja jälgitav dokumentatsioon, milliseid ravimeid ja millise raviskeemi alusel on arst klientidele välja kirjutanud. Seetõttu polnud võimalik tuvastada, millised, kui suures koguses ja kellele kirjutatud ravimid peaksid hooldekodus olema ning kellele neid tegelikult manustati.

PS § 28 lõike 1 järgi on igaühel õigus tervise kaitsele. Kuna ravimite väär kasutamine võib tuua inimese tervisele kaasa negatiivseid tagajärgi, on seadusandja PS § 28 lõikest 1 kantuna [ravimiseaduse](#) § 15 lõike 5 punkti 4 alusel kehtestanud [ravimialase arvestuse eeskirjad](#).

Eeskirjadest tuleneb, et muu hulgas peab arvestusdokumentide alusel olema tuvastatav ravimite summaarne sissetulek ja summaarne kasutamine ravimpreparaatide lõikes. Sellekohast arvestust hooldekodus ei peetud. Samuti peab olema dokumenteeritud ravimite kasutamine. Kuna selgus, et hooldekodus ei dokumenteerita, ja seetõttu pole võimalik ka tuvastada, kellele, millal ja milliseid ravimeid antakse, on oht, et ravimid võivad sattuda isikule, kellele neid anda ei tohi. Kontrolli puudumine teeb võimalikuks ka ravimite kuritarvitamise, nt rahustite andmise isikule, kellele arst neid määranud pole. Samuti on oht, et isik, kes ravimit vajab, seda ei saa.

Nõuetekohane dokumenteerimine on seega eelkõige oluline klientide tervise seisukohast. Veel tagab nõuetekohane dokumenteerimine asutuse üle järelevalvet teostavale organile võimaluse välja selgitada, kas ravimite käitlemine asutuses on õigusaktidega kooskõlas. Kui

² CPT on rõhutanud, et ohjeldusmeetme kasutamine peaks olema viimane võimalik vahend patsiendi käitumise kontrollimiseks ning ohjeldamine ei tohiks mingil juhul kanda karistamise eesmärki. Ohjeldamise eesmärk peaks olema vältida vigastuste teket või vähendada akuutset ärevusseisundit või vägivalda riski. Kindlasti ei ole ohjeldusmeetmete kasutamine lubatud personali mugavuse eesmärgil ning meetmete kasutamist ei saa õigustada personali vähesusega. [CPT 16th Report. \(CPT 2006/35\)](#), punkt 43.

dokumentatsioon ei vasta nõuetele, pole asutuse tegevus õigusaktidega kooskõlas vaatamata sellele, et võib olla on ravimeid manustatud õigetele isikutele, õiges koguses ja ajal. Lõpuks on dokumenteerimine tähtis ka hooldekodule endale, sest nii saab asutus võimalike probleemide korral tõendada, et asutus on ravimite käitlemisel toiminud õiguspäraselt.

Kuna hooldekodus kasutusel olevad ravimite käitlemise põhimõtted ei pruukinud olla kooskõlas ravimialase arvestuse eeskirjadega, tekkis õiguskantsleril kahtlus, et ravimite käitlemise praktika hooldekodus võib seada ohtu klientide tervise ja elu.

Seetõttu teeb õiguskantsler SA-le Narva-Jõesuu Hooldekodu soovitus tagada, et ravimite käitlemine hooldekodus toimuks kehtestatud nõudeid silmas pidades.

(5) Kokkuvõte

Õiguskantsler teeb kontrollkäigu tulemusel isikute põhiõiguste ja -vabaduste tagamiseks SA-le Narva-Jõesuu Hooldekodu järgnevad soovitusel:

- kontrollida süstemaatiliselt ja tõhusalt, et hooldekodus ei leia aset klientide vabaduspõhiõiguse alusetut piiramist;
- tagada, et vajaduse ilmnemisel toimuksid kõik kliendi eraldamised üksnes nõuetele vastavas eraldusruumis;
- tõsta hooldekodu töötajate teadlikkust klientide vabaduspõhiõiguste piiramise lubatavuse osas;
- tagada, et ravimite käitlemine hooldekodus toimuks kehtestatud nõudeid silmas pidades.

Õiguskantsler palub SA-lt Narva-Jõesuu Hooldekodu teavet tehtud soovitude täitmise kohta hiljemalt 15.03.2015.